

A thick black L-shaped frame surrounds the text. The top-left corner is a horizontal bar extending to the right, and the bottom-right corner is a vertical bar extending upwards. The text is centered within the open space of the frame.

UČENÍ O STÁTU A PRÁVU POD VLIVEM ROMANIZACE

Jakub Razim

OBSAH:

- Etapy právního myšlení od vzniku UK:
 - doba husitská
 - pr. humanismus
 - doba pobělohorská
- Publicistické nauky:
 - *panovník a právo*
 - *soudnictví a proces*
 - *crimen laese maiestatis*
 - *subsidiarita řím. práva*

DOBA HUSITSKÁ (Kejř)

Prameny a nauka

- **centrum učené reflexe** → **artistická fakulta UK** (větš. „střed“, menšina konz. husit.) → „služba dnešku“
- **spojení teologie/filosofie a práva** → právo tvořeno cír. a pro cír.
- **P.: fil. a teol. spisy (kvestie), polit. projevy a postily (výklad liturgic. textu)**
- **právníká lit. hraje marginální roli** → nevhodnost pr. metody ke spol. kritice:
 - intelekt. konzerv.
 - výrazová strohost
 - vázanost na prameny práva
 - chybí předpoklad pro polit. aplikaci → útok na soudobou cír. a spol.
- **stará věd. forma X nový obsah**

Prameny a nauka

- zkoumání pr. problému z **teol. a fil. hlediska:**
 - vyvozování etických pravidel přímo z Písma, priorita morálky nad platným právem
 - „vystižení mravního obsahu, pomíjení pr. závaznosti“ (Kejř)
- **autorita pr. pramenů není původní**, ale odvozená → prameny slouží pouze jako podpůrný argument k tezím odvozeným z teol. a fil. premis
- Viklef (*De civili dominio*), Aristoteles (*Politika, Etika*) → pr. authority pro husity
→ **odpor k ŘP/ŘKP**

Právo

■ rozlišení

- *preceptum* → kogentní
- *consilium* → dispozitivní

■ tripartice práva dle Viklefa

- *ius divinum* = boží zákon → od Boha prostřednictvím Krista
- *ius canonicum* → církev → donucení k ortodoxii a -praxi
- *ius civile* → panovník → donucení k obecnému dobrému, dův. děd. hřích

■ bipartice dle Jana z Berouna: *ius naturale* (z rozumu) x *ius legale* (z lid. vůle)

■ tripartice práva dle Husa → superiorita, odvozenost

- *lex divina* = boží zákon
- *lex naturalis*
- *lex humana*

Zákon boží

- **původ:** boží vůle
- **obsah:** litera Písma
- plně postačitelny nástroj k řízení spol.
- v právu je absolutní normou **boží zákon:**
 - **prvotní** → ostatní normy jsou od něj odvozené
 - **dokonalý** → ostatní normy jsou na něj redukovatelné
 - **nejvyšší** → ostatní normy jsou s ním v souladu
- „nová interpretace“ → kritérium pro posouzení pr. situace:
 - kritika platného práva
 - kritika soud. praxe

Spravedlnost

- aristotel. dichotomie:
 - aritmetická → komutativní/horizontální
 - geometrická → distributivní/vertikální
- aristotel. tradice → splývání práva a spravedlnosti → „*iustitia legalis*“
- druhá nejvyšší norma:
 - nejdokonalejší ctnost
 - totéž co *lex*
 - korektiv vůči *lex* (strohost) → správná interpretace a aplikace práva (uměřenost)

„Stát“

- polit. organizace označována různě: *regnum, communitas, civitas...*
- nejčastějším tématem disputací na husit. UK → od obec. úvah o vládě k vlastnostem vládce (nejasné odlišení instituce a osoby)
- aristotel. formy vlády → **monarchie** → ideál. stát. forma X radikál. v očekávání parúsie
- ***princeps***
 - *universalis* → Bůh → bezpodm. poslušnost
 - *particularis* → svět. vládce → poslušnost jen dobrému vládcovi X ne tyranovi (příkazy nerozumné, proti dobrým mravům)
- ***policia (bene recta)*** → stát řízený:
 - spravedlivě
 - s ohledem na obecné blaho
 - panovník spravuje **jak sféru svět., tak cír.** → ref.

PR. HUMANISMUS

Humanismus (Šmahel)

- **kultura a ideologie ital. spol. 14-16. stol.**
- **projevy renes. mimo Itálii**
 - dom. předpoklady
 - primární: propagace ital. humanistů a umělců (ES Piccolomini)
 - sekundární: polit. posláním, studium, obchod, svěcením nekat. kněžstva
 - **vlivy:**
 - **univerzitní výuka** → počátky filolog. kritiky ant. děl (M. Řehoř)
 - **literatura** → množí se počet pr. příruček, svodů práva a překladů pr. spisů
 - **politická teorie** → central.-absolut. vláda
- obec. povýšený postoj human. literátů k právníkům nebrání pr. humanismu
- nejprve lit. forma, pak „nové pojetí života a světa“ (Kutnar)
- **„pasivně receptivní“**

Univerzita

- národní
- utrakvistická
- personál. zdevastovaná po husit. válkách → zbyla jen „přípravná“ artistická fakulta a částečně převzala výuku vyšších fakult
- nevalná úroveň
- zastavení peregrinace
- „trad.“ univ. výuka X „novátorské“ human. studium
- opožděné šíření human. do měst. škol a kanceláří

Pr. humanismus (Klabouch)

- **RECEPCE X PR. HUMANISMUS = „nový přístup“ k ŘP** (Seltenreich)
- obranná fce → zvědečtění práv. života
- **charakteristika:**
 - kritika Bartoldismu
 - historizace pr. interpretace
 - systematizační pokusy
 - náběhy k abstrakci a k překonání kazuistiky
 - znalost latiny
 - znalost a šíření právnícké lit. → překlad Justiniánových Institucí (1562)
 - **ideolog. opora absolutismu**
- **postoj k ŘP → provenience pr. lit.:** „stavovská“ (ascend. t.) X „panovnická“ (descend. t.)

Pr. humanismus (Klabouch)

- „teoretici“ s pr. školením na zahr. univ.:
 - Jan Kocín z Kocinetu
 - studium v Padově a Štrasburku
 - pr. systematika a komparatistika, pokus o reformu práv. studia na UK
 - Matyáš ze Sudet
 - popularizace ŘP na artist. fakultě UK na poč. 17. stol.
- „praktici“ bez univ. pr. školení:
 - Ctibor Tovačovský z Cimburka
 - Viktorin Kornel ze Všehrd
 - Pavel Kristián z Koldína
 - Brikcí z Licka
- střediska právníckého života → v 16. stol. vzniká právníký stav a odb. publikum
 - apelační soud
 - měst a pan. kanceláře

Brikcí z Licka (*asi 1488, + 1543)

- z měšťan rodiny v Kouřimi
- studium na **art. fakultě UK** (Bc., Mgr.)
- **„kariéra“**: univ. mistr a pokladník na UK → písařství NMP → rada SMP
- výhodné sňatky → mezi měšťany SMP, přátelství se vzdělanci (Hájek z Libočan)
- **1523 členem stav. komise pro redakci měst. zřízení**
- nábož. spory na praž radnici → exil v Kutné Hoře → mezi měšťany KH, jako měst. písař začíná pracovat na soupisu měst. práva
- stoupenec Habsburků → erb a predikát „z Licka“ (Kouřimsko = his. kraj Zličanů) → návrat do SMP, písař komorního soudu
- **1531 Práva městská** → **základ** z lat. rkp. brněn. a jihlavských nálezů z archivu SMP a KH (Brikcí pokládal ze „pražské“ právo) → překlad do ČJ (písař Bartoš) a redakce

Koldín (*1530, +1589)

- klatov. měšťan. rodina
- studium na klatov. měst. škole a pak na **art. fakultě UK** (Bc., Mgr.)
- **„kariéra“**: rektor a učitel klas. jazyků na měst. škole u Sv. Jindřicha → univ. mistr na UK → písařství NMP → kancléřství, správa sirotčích peněz a rada SMP
- výhodné sňatky → mezi nejbohatšími měšťany, městské právo SMP
- člen human. spol. *Sodalitas literaria*
- 1557 erb a přídomek „z Koldína“
- **50. léta 16. stol. v komisi pro soupis měst. práva**
- **tendence**: kodifikace, unifikace měst. pr., aproximace pr. měst. a zem.
- **1579 Práva městská království českého** → **základ** soubor brněn. nálezů v archivu SMP (*Manipulus*), pražská *Liber vetustissimus* („Práva konšelská“), ZZ aj.

Všehrd (*1450-60, +1520)

- z měšťan rodiny z Chrudimi
- studium na **art. fakultě UK** (Bc., Mgr.)
- **„kariéra“**: → univ. mistr, děkan na UK → Úřad desk zemských (ingrosátor, místopísař) → propuštěn pro neshody s nejv. zem. úředníky (korektury v DZ) a stal se prokurátorem
- výhodné sňatky → bohatý měšťan s domy střídavě na SMP a MMP
- stoupenec národ. českojazyč. human. a do převratu v PZE přítel Bohuslava Hasištejnského
- díky erbovnímu strýcovství s rodem Šlechtů přídomek „ze Všehrd“
- **1499 *Knihy devatery*** → **„konkurenční projekt k VZZ“**

DOBA POBĚLOHORSKÁ (Klabouch)

Vznik OZZ

- **rekodifikační komise ustavená Ferdinandem II.** při vídeňském dvoře (t. propadlých práv) x paralelní práce na **revizi VZZ na pražském místodržitelství** (t. pr. kontinuity, hl. autor Slavata) → odměna pro jednotlivce x trest pro stav. obec
- **úkoly:** upevnění katolické církve a královské moci, vytvoření příznivějšího soukromoprávního prostředí pro cizince
- těžiště prací v tajné radě (Dr. Otto Melander) → **doporučení:**
 - dědičnost trůnu
 - zmenšit moc stavov. úřadů a korporací
 - katolicismus jako výlučné náboženství
- vliv „španělské strany“ (vzor), třicetileté války, resp. jejího průběhu
- publikace od 2. poloviny 1626, promulgace 1627 OZZČ a s drobnými obměnami 1628 OZZM

Právo a právní věda

- **obyčej a právo soudcovské ustupují psanému právu, tvořenému panovníkem** (OZZČ, čl. D 49)
- **recepce římského práva, trend k unifikaci, kodifikaci**
- vrstva graduovaných právníků ve státním aparátu, růst odborné úrovně advokacie
- právníký historismus
- počátky **(re)kodifikce** 1709 → revize OZZ
- **spor Kyblina s Proškovským** o subsidiaritu obecného práva v čes. zemích a o prestiž domácí právního řádu
- **střediska právníkého života:**
 - apelační soud
 - dvorská kancelář
 - univerzita (1622 Praha, 1679 Olomouc)

Právní nauka

- **prakticistická orientace**
- věd. metoda: *usus modernus pandectarum*, počátky **přírozenoprávní nauky** v 1. pol. 18. stol.
- zástupci: *Neumann, Königsman*
- myšlenkový základ: **druhá scholastika** (teologie v úloze právní teorie)
- **stupňovité pojetí práva**: ius divinum – ius naturae – ius gentium – ius civile
- **teze**: *ius divinum* mají studovat teologové, *ius naturae* právníci
- členění dle základních pramenů obecného práva:
 - civilistika
 - nauka trestního práva
 - feudistika

Právnické studium

- nákladné, rentabilní, populární
- rekatolizace vytvořila pro právníky **nové pracovní příležitosti**
- málo graduovaných absolventů z důvodu nezájmu o titul
- **cílem** je obecně osvojit si základní odborné znalosti užitečné do praxe, zvl. pak
 - u duchovních: osvojení znalosti církevního práva
 - u vyšší šlechty: pro dekorum, „přípravka“ na vrcholné stát. úřady, tzv. dikasteria
 - u nižší šlechty a měšťanstva: byrokratická kariéra
- veřejné přednášky vs. privátní kollegia

Právnícká literatura

- **komentáře** ke *Corpus iuris civilis*, *Codex iuris canonici*, *Libri feudorum*
- **these**
- **disertace** (POZOR: skutečným autorem není student, ale profesor, jenž předsedal inaugurační disputaci)
- **sbírky:**
 - soukromé
 - české země (Weingartenův Codex)
 - Předlitavsko (Codex austriacus)
 - úřední od doby Josefa II.